

KRUPPA TAMÁS

**AZ ISTENI LÉT KENOTIKUS MISZTÉRIUMÁNAK
ÜDVTÖRTÉNETI LELEPLEZŐDÉSE KRISZTUS KERESZT-
HALÁLÁBAN ÉS POKOLRASZÁLLÁSÁBAN HANS URS VON
BALTHASAR SZEMLÉLETÉBEN**

TARTALOM: Előjáróban; 1. „Éli, Éli, lamma szabaktani?” 2. A szombat, mely az emberért van; 3. „Legyőzte halállal a halált!”

Előjáróban

Isten Fia megtestesülése a filippiekhez írt levél szemléletét követve egy olyan kenózis vagyis kiüresedés megvalósulása, amit talán megfelelőbb is lenne negatív fogalmakkal jellemeznünk, hiszen célja és beteljesedése, de valódi tartalma szerint inkább mélypontja: a bűn miatti, elítéltként való meghalás a kereszten, vagyis az Istentől s így az Élettől végtelenül és „remény”-telenül eltávolodott létezés bekövetkezésének megtapasztalása. Ilyen értelemben Balthasar Jézus életét és tanítását is úgy fogja fel, mint egy „kereszt felé vezető menet”-et.¹ A kereszt Krisztus egész életét és tanítását meghatározza és alakítja.² Ez az az „óra”, amire vár, és a „keresztség”, amivel meg kell keresztelkednie.³

¹ BALTHASAR, H. U. von, *Mysterium Paschale. A három nap teológiája*, Budapest 2000, 3. fejezet: Út a kereszthez (*Gang zum Kreuz*), 77kk.

² Különösen Márk evangéliumának a szemléletéhez hasonlít itt Balthasar felfogása, mivel Márk meggyőződése is az, hogy Krisztus életének történetét kell végig követni a hitben a kereszttig és a feltámadásig, ahhoz, hogy megválaszolhassuk a személyére vonatkozó kérdést: „Jézus útja csak a kereszt és a feltámadás beleszámításával létezik. Csak a kereszt horizontjában és az életben megvalósított követés során lehet félreérthetetlenül felismerni, hogy Jézus a Messiás és az Isten Fia. ... Egészében véve tehát Márk az „elől-járás” krisztológiáját szerkeszti meg: Jézus – gyógyítva, szolgálva, szenvedve, életét mindenkiért átadva és feltámadva – előttünk halad és utat nyit, hogy mindazok, akik követik őt, általa megtalálják az utat az igazi élet felé.” KESSLER, H., „Krisztológia”, in Schneider, T. (szerk.), *A Dogmatika kézikönyve I*, Budapest 1996, 319köv.

³ „Ezért az óráért jöttem” (Jn 12,27); „Keresztséggel kell megkeresztelkednem. Annyira szenvedek, míg be nem teljesedik” (Lk 12,50).

Ebből a perspektívából Balthasar egyfelől a megtestesült Fiú engedelmességének, másfelől azonban a Szentlélek ennek megfelelő, Jézus küldetésben-levő életében betöltött szerepének központi jelentőségét is ki tudja mutatni. Balthasar teológiájában, melyben a krisztológia és trinitológia kizárólag kölcsönös értelmezhetőségének hangsúlyozása alapvető fontosságú, mindez rendkívüli jelentőséggel bír. A Jézusban lévő, de ugyanakkor fölötte is álló Szentlélek a Fiú bűnösökkel való engedelmes szolidaritását mint az Atyáért való örök szeretet kifejezését még az Atyától való elhagyatottság „második halálának” abszolút szélsőségében is lehetővé teszi.⁴ Az a tény, hogy az Atya akaratának, mint objektív normának a Fiú felé való közvetítésében a Szentléleknek megkérdőjelezhetetlen, aktív szerepe van, arra is következtetni enged, hogy küldetésben-levő életének megfelelő és egyfajta bár önkéntesen vállalt, s éppen ezért tökéletesen szabad, de mégis egyfajta passzivitásként is értelmezhető engedelmességében, Jézus kereszttel szembeni egész egzisztenciájának kenotikus felépítettsége mutatkozik meg.⁵

Kereszthalálában a Fiú engedelmessége abszolút határait elérve tökéletességre jut. Itt mutatkozik meg az isteni szeretet valódi, hibátlan és felülmúlhatatlan dicsősége, s ezért minden világon belüli szeretettől való radikális különbözősége is. A *mysterium paschale* mint szentháromságos esemény joggal tekinthető Balthasar teológiája középpontjának.⁶ Reményeink szerint a Fiú és a Szentlélek Krisztus szenvedésében, halálában és feltámadásában betöltött kölcsönös szerepének tárgyalásában elsősorban ez fog megmutatkozni.

1. „Éli, Éli, lamma szabaktani?”

„Ha Jézus képes elhagyatott lenni az Atyától, akkor ezen „elhagyás” alapfeltételének a Szentháromságon belül kell meglennie.”⁷

Balthasar úgy gondolja, hogy Jézus engedelmissége leginkább szótériológiai szempontból lényeges, de hangsúlyozza, hogy mindez egyedül csak szentháromságos nézőpontból értelmezhető. Egyedül csak

---

⁴ BALTHASAR, H. U. von, *Mysterium Paschale*, 78.

⁵ Vö. BALTHASAR, H. U. von, *Theo-drama 4*, San Francisco 1993, 326.

⁶ Vö. O'HANLON, C. F., *The immutability of God in the theology of Hans Urs von Balthasar*, Cambridge 1990, 112-116. (The trinitarian event.)

⁷ Lásd alább.

az Atyától származó Szentlélek által lehetővé tett engedelmisségben léphet be a Fiú a bűn istentelenségének valóságos mélységébe. Az Atya és Fiú között a Szentlélekben megvalósuló szentháromságon-belüli „egység a különbözőségben”⁸ teszi lehetővé, hogy míg a Fiú az Atya akaratának tökéletesen engedelmeskedve egységben marad vele, ugyanakkor küldetésének megfelelően egy lehessen azokkal a bűnösökkel is, akik a bűn istentelensége által az Atyától „elhagyottak”.⁹

„Ez a kenózis, még egyre mélyülő és mind jobban koncentrált fázisaiban is Isten legsajátosabb titka marad; aki ezáltal nyilvánítja ki és közli a maga természetét a világgal. Csak negatív határokat szabunk, amikor beszédünkben kiküszöbölünk két korábban említett szélsőséget: ha Jézus képes elhagyatott lenni az Atyától, akkor ezen „elhagyás” alapfeltételének a Szentháromságon belül kell megennie, méghozzá az Istenséget átadó és az azt elfogadó Hüposztázisok közötti távolságban. Miközben ez a kettejük közötti távolság a tőlük származó Hüposztázis által örökre megerősített és fenn- (avagy nyitva-) tartott marad, ugyanakkor az Istenség abszolút ajándékában, amit közösen birtokolnak, már meg is haladott.”¹⁰

Ha a Fiúnak az Atya akaratára irányuló szabad engedelmissége valóban megváltó jellegű akar lenni az emberek számára, akkor az emberiség Istentől elidegenedett valódi szituációjának belsejéből kell előjönnie. Ez viszont az istentelenség és istenellenesség valódi benső feltételezését, vagyis a sötétséggel való azonosulást kívánja meg a Fiútól, amelybe a bűnös ember a maga engedetlensége miatt zuhant. A végső soron erre az azonosulásra irányuló küldetés és a vele járó elhagyatás viszont az Atyához a szeretet puha kötelékeivel kötődő Fiú szeretetének totális megterhelését jelenti. A Fiú küldetéséből fakadó bünné válását (2Kor 5,21) szükségszerűen megelőző elhagyatásának folyamata Balthasar szerint a Getszemáni kert agóniájában kritikus fázisba lépett. A Fiútól, akinek egész élete az őt küldő Atya, most az kívántatik, hogy lépjen be az istentelenség világába, és hogy az egész világ bűnös enge-

---

⁸ „Amit Balthasar tenni akar, az nem más mint még élesebben fókuszpontba állítani a hagyományos teológiák által helyesen szentháromságon-belüli processziókként azonosított szeretet dinamikus oldalát; ilyen módon megkísérli a hagyományos teológia szívében úgy értelmezni az egységet a különbözőségben, hogy az kihozza a szentháromságon belüli szeretet interakciós természetét.” O’HANLON, *op. cit.*, 111-112.

⁹ BALTHASAR, H. U. von, *Theo-drama. Theological Dramatic Theory 4: The performance*, San Francisco 1994, 348; vö. 362.

¹⁰ BALTHASAR, *Theo-drama 4*, 333.

detlenségének elviselhetetlen terhét hordozza az Atya előtt. A Getszemáni kerti agónia, az imádságok s „a könnyekkel és hangos kiáltásokkal teli könyörgések” (Zsid 5,7) – mint a „ha lehetséges, kerüljön el ez a kehely” (Mt 26,39) – Balthasar szerint Jézus bűnösökkel vállalt szolidaritásának és szenvedésének elképzelhetetlen mélységét fejezi ki.

Jézus úgy hordozza a világ bűneit, mint aki nem tudja vagy nem akarja többé megkülönböztetni a saját sorsát a bűnösök sorsától. Megtapsztalja azt a félelmet és borzalmat, amelyeknek igazság szerint másokat kellene érniük.¹¹ Az engedelmisség, amely az ő egész küldetésbenlevő életét jellemezte, a Getszemáni kertben drasztikusan koncentrálna jelenik meg.¹² Ez most kizárólag az Atya akaratának, a csakis az ő kedvéért való előnyben részesítésének kérdésére redukálódik. Nincs magyarázatot adó tanács, nyoma sincs vigasztaló reménynek vagy a végső feltámadásba és megdicsőülésbe vetett bizalomnak.¹³ Minden leegyszerűsödik az „én akaratom →← te akarated” szembenállására, de az Atya dicsőségéért, most csak feltétel nélküli, bármilyen áron való engedelmisség (→→) kívántatik. Hogyan lehetne az a Fiú akarata, hogy azonosuljon a világgal, amely visszautasítja az Atyát, akit ő szeret, s akinek ő a szerette? S hogyan akarhatna belépni az Istentől elvetettség végső halálába, amelyben nincs meg az élet reménye? Semmi más nem teheti a Fiút képessé a kereset útjának önkéntes és szabad választására, minthogy ez az Atya akarata.¹⁴

Láttuk már, hogy a Szentlélek kulcsszerepet játszik abban a folyamatban, amelyben a Fiú belép a bűn Istentől elhagyott világába és azonosul azzal. Az a csodálatos, hogy a Szentlélek által a Fiúnak az Atyával való közvetlen kapcsolata a küldetés kívánalmainak megfelelően egyszerre személyesebbnek és bensőségebbnek, másfelől viszont személytelenebbnek és tárgyilagosabbnak is képes látszani. A Getszemáni kertben az Atya mind jobban visszavonul, és átadja Fiát a bűn világának. Az Atya és Fiú közötti kapcsolat a Szentlelken keresztül egyre inkább objektíválódik. Ez a kezdete az Atyától és vele együtt mindazoktól való elszigetelődésének, akik azelőtt körülvették, s mindez tetőpontjára ér a

---

¹¹ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 89köv; vö. BALTHASAR, H. U. von, *Theologie der Geshichte*, Einsiedeln 1950, 52.

¹² BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 94kk.

¹³ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 98köv; vö. BALTHASAR, H. U. von, *The Glory of the Lord 7. Theology: The New Covenant*, San Farnisco 1989, 225köv.

¹⁴ BALTHASAR, *The Glory of the Lord 7*, 225; vö. BALTHASAR, H. U. von, *Klarstellungen. Zur Prüfung der Geister*, Fribourg 1971, 54.

keresztben. Jézus először az Atya által a bűnösök kezébe adatik, majd hűtlenül sorsára hagyják tanítványai, a zsidók és a pogányok is. Aki ilyen módon háromszorosan is átadatott, az a szó legmélyebb értelmében Istentől elhagyatottnak tekinthető.¹⁵

Mindent megelőző jelentősége van itt azonban annak a ténynek, hogy az Atya világ iránti szeretetből fakadóan adja át a Fiút. Az, hogy Isten a világba küldte a Fiát, annyit jelent, hogy átengedte őt a romlás, a sötétség és a halál hatalmának azzal a céllal, hogy benne a bűn és a halál minden sötétségét elítélje, elszenvedje, és végül legyőzze.¹⁶

A kehely, amiből Jézusnak innia kell, az ószövetségben sokat emlegetett harag kelyhe, amiből a bűnösöknek kellene innia.¹⁷ A keresztiség, amivel meg kell keresztelkednie, azoknak a kaotikusan áradó vizeknek a mélységeibe való alámerülés, amelyből nincs többé visszatérés.¹⁸ Balthasar szerint küldetése végén a keresztben Jézus a világ bűne által okozott teljes sötétség és elidegenedés elhagyatottságát tapasztalta meg,¹⁹ amit bizonyos mértékben már a korábbi megkísértések is elővételtek számára.

De ahogy akkor ellenállt, úgy most, a legnagyobb és legmélyebb sötétség órájában sem költözhetett szívébe a pokol gyűlölete.²⁰ Jézus keresztthalálát ezért objektív, eszkatológikus ítéletként értelmezhetjük, mint ami Isten szerető igazságosságának megdicsőülése, és a bűn végső elítélése. Az elveszett emberiséggel való azonosulása és a Szentlelken keresztül a világ bűnének reprezentatív hordozása folytán szubjektíve úgy tapasztalja meg Jézus ezt az ítéletet, mint az Istentől való elhagyatottság ítéletének reménytelenségét.²¹

„A Fiú a bűnösöket azoknak a bűnöknek az áthatolhatatlan reménytelenségével együtt hordozza magában, amelyek megakadályozzák bennük a szeretet isteni fényének érzékelését. Önmagában éppen ezért Jézus nem a mások bűnét tapasztalja meg, hanem Istennel szembeni ellenállásuk reménytelenségét, az isteni kegyelem részéről pedig az ennek

---

¹⁵ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 96; vö. BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 224.

¹⁶ *Mysterium Paschale*, 99.

¹⁷ BALTHASAR, *Theo-drama* 4, 338kk; vö. Iz 51,17.22; Jer 13,13; 25,15-17.27; 48,26; 49,12; 51,7; Ez 23,32-34; Hab 2,15-16; Zsolt 79,9; etc.

¹⁸ Vö. BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 110; vö. Iz 43,2; Zsolt 42,8; 69,2; etc.

¹⁹ BALTHASAR, *Theo-drama* 4, 335köv.

²⁰ *Ibid.*, 336-38.

²¹ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 106-111. (A kereszt mint ítélet.)

az ellenkezésnek megfelelő könyörtelen „Nem”-et.²² A Fiúnak, aki teljesen az Atyától függött [sich verlassen], az elveszettségben azonossá válva testvéreivel, most az Atyától elhagyottá [verlassen] kell lennie. Neki, aki beleegyezett, hogy mindent az Atya kezéből kapjon [vergeben], most azt kell tapasztalnia, hogy mindez semmiért [vergebens] volt.”²³

Jézus odaadásának, mint a világ bűne fölötti eszkatológikus ítéletnek a központi jelentősége a kereszten lévő Jézusnak tulajdonított szavakban különösen fölfedezhető. Ez mindenek előtt a Márk evangélista elbeszélésében bemutatott elhagyatottság kiáltásában fejeződik ki: „Én Istenem, én Istenem miért hagytál el engem” (15,34). Jól ismert, hogy ezek a szavak a 22. zsoltár kezdetét alkotják, ami értelmezésükben is jelentős szerepet játszik. Vajon Jézus ezen kiáltása utal valamire, vagy csupán a teljes zsoltár recitálásának kezdetét jelzi? Balthasar ragaszkodik ahhoz a felfogáshoz, hogy az elhagyatottság eme kiáltását a maga teljes ridegségében kell érteni, azaz ha valaki, akkor Jézus itt a legmélyebb értelmükben szakította ki a szívéből, és élte meg ezeknek a szavaknak a jelentését. Szerzőnk visszautasítja azokat a kísérleteket, amelyek a teljes zsoltár tartalmának terminusaiban feloldva tompítani és relativizálni igyekeznek a kimondott, konkrét szavak értelmét, ami néhány exegéta véleménye szerint csupán a szenvedő Jézus végső megdicsőülésbe vetett reményének és bizalmának a kifejeződése. Balthasar Iréneusz antignosztikus érveit idézi fel „Krisztus nem kívánhatott szenvedést a tanítványoktól, ha maga mint Mester nem ment át rajta” (*Adv. Haer.* III, 18, 5-6).²⁴

Nyilvánvalónak látszik, hogy Jézus valódi elhagyatottságtapasztalata – ti. hogy valóságosan hordozta önmagában a világ bűneit – döntő jelentőségű Balthasarnál. Szerzőnk tehát az atyákkal együtt ragaszkodik ahhoz, hogy amit Jézus nem vett magára, azt nem is váltotta meg. Természetesen azzal a nyilvánvaló maximoszi megkülönböztetéssel együtt vallja mindezt, hogy Jézus a bűnnek csak a következményeivel és nem magával a bűnrel azonosult.²⁵

A Márk által feljegyzett kiáltás Balthasar szerint a kereszten elhangzott többi szó értelmezésénél is kulcsfontosságú, mivel ezek a szavak szerinte az ítélet megvalósulásának egyszerre objektív és szubjektív

---

²² Vö. BALTHASAR, H. U. von, „Az ember és az örök élet”, in *Communio* 1 (1993), 38köv.

²³ BALTHASAR, *Theo-drama* 4, 349. A kiemelés tőlünk van.

²⁴ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 112.

²⁵ BALTHASAR, *Theo-drama* 4, 244-254, különösen a 252. oldal

realitását jelzik.²⁶ Ezenkívül különösen fontosnak tartja két másik szónak a figyelmes szem előtt tartását. Az egyik Mária Jánosra bízása, ami szerinte szintén az elhagyatottságba zuhanó egzisztencia kifejeződésének tekinthető. A szerető Fiú látható gondoskodása, amit halála után nyújtani akar anyjának minimális jelentőségű. Balthasar szerint ennek a tettnek az igazi, teológiai jelentősége Jézus visszavonulása, és ebben az értelemben anyjának az elhagyása. Ilyen módon Máriát mint az egyház szimbólumát bevonja a kereszt elhagyatottságába.²⁷ Azonban mivel az ő szenvedése és halála nem exkluzív, azaz kirekesztően reprezentatív, hanem inkluzív, vagyis mindent magába foglaló jellegű, azért az egyház mégis a megfeszítettel való közösséget jelent a Szentlélekben. Krisztussal egységben tehát az egyház is megtapasztalja ugyan az elhagyatottságot, de amennyiben valóban vele, általa és benne tapasztalja mindezt, annyiban igazában mégsem szakad el tőle sohasem.

Végül Balthasar Lukács beszámolóját elemzi még, aki Jézus befejezett küldetésének a leírására a Zsolt 22,2 és a Zsolt 31,6 jelentését rendelte egymáshoz: „Atyám a Te kezedbe ajánlom Lelkemet” (Lk 23,46). Nem abbéli bizalma ez, hogy hamarosan ő maga fog megdicsőülni, hanem hogy az ő látszólag elhagyó Atya akarata megvalósult. Balthasar szerint Jézus kereszten való elhagyatottságának sajátosan szentháromságos jellege van. Ha Jézus valóban az Isten Fia, akkor az elhagyatottság, amit tapasztal, nem lehet más, mint a szentháromságon belüli relációk ökonómiai formája. Balthasar azt állítja, hogy a Fiú az ő örök, „Atyától jövő” és „Atya felé irányuló” [prÒj tÒn qeÒn – (Jn 1,1)] egzisztenciája szerint létezik. A világ bűne ebbe a mozgásba van belevonva, és abban nem pusztán egy idegen akadályt jelent, hanem a Fiú saját személyes valóságának a részeként, a szeretetben szabadon magára vett realitást. Viszont mint bünt, ezt a valóságot el kell ítélni és vissza kell utasítani. Balthasar szerint azonban ez nem kerülhet kívül az Atya és Fiú közötti „természetes” reláción. Az Atya és Fiú közötti örök kapcsolat az elutasítás és hozzáférhetetlenség módján olyan jelenléteket vesz fel, ami egyszerre távollét is. Balthasar szerint ez egyedül csak a Szentlélek által, vagyis egy valódi és mindezt lehetővé tevő „környezetben” mehet végbe.²⁸

---

²⁶ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 112köv.

²⁷ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 113; BALTHASAR, H. U. von, *Exploration in Theology IV: Spirit and Institution*, San Francisco 1995, 274köv; BALTHASAR, *Theo-drama 4*, 355köv.

²⁸ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 109köv.

„A Szentlélek, aki a kölcsönös reláció örök kifejezése Istenben, most a szétszakítottság formájában tartja fenn ugyanezt. Ebben az abszolút nélkülözésben mindez nemcsak hogy nem közömbösség, hanem sokkal inkább a pontos ellentéte annak, vagyis maga az abszolút szeretet.”²⁹

A Szentlélek személye, aki nemcsak a Fiút az Atyához fűző bensőséges kapcsolatnak, hanem ugyanakkor a bűnösökkel vállalt teljes szolidaritásának üdvtörténeti formája is, lehetővé teszi a Fiú Atya általi elhagyását a kereszten. A háromságos „bensőségesség” nyitottnak és képesnek mutatja magát arra, hogy befogadja és ezáltal legyőzze azt az elidegenedettséget, amit a bűn okozott Isten és a világ között. Balthasar szerint ez a misztérium közvetlenül az egyház misztériumára mutat. Habár az egyház a bűnösök egyháza, de ugyanakkor Krisztus folytatódó jelenléte is a világban, pontosabban az ő teste és menyasszonya.

A Fiúnak a bűn sötétségébe való küldése és az ő tökéletesen engedelmes azonosulása az elesett világ bűnösségével csúcspontira ér halálában a kereszten. Kifeszítve ég és föld között függ a kereszten, teljesen elhagyatva az Atyától és az emberiségtől. A világ bűnének sötétsége, amibe küldetett, abban is megakadályozza, hogy szenvedése értelmét és sikerét lássa, mivel a bűn lényege Isten kegyelmesen adott szeretetének horizontján teljesen értelmetlen, ezért érthetetlen is.³⁰

Jézus mindent a küldő Atyának való engedelmességéből valószínűsített meg, s az utolsó pontig beteljesítette küldetését. Utolsó lélegzetével az Atya kezeibe ajánlotta Lelkét. Ebben a „jelenetben” a Jézus küldötti-egzisztenciáját teremtő Szentléleknek és ugyanakkor Jézus emberi lelkének a kilehelését, parallel módon egyetlen aktusban látja megvalósulni Balthasar. Habár a kettő nem ugyanaz, szerinte mégsem lehet őket elválasztani egymástól.³¹ A benne lévő és rajta nyugvó Szentlelket, aki formálta, kísérte és hatalommal ruházta fel az ő küldetésésként megélt egész életét, küldetése befejezésének jeleként Jézus az Atya kezeibe leheli.³² Jézus ugyanabban a lélegzetben adja át azt az emberi lelket, amit tökéletesen engedelmes missziójának isteni Lelke teljesen áthatott. Mindez annak a jele, hogy a Fiú embersége a Lélek Atya és Fiú általi szenthá-

---

²⁹ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 274. – A kiemelés tőlünk van.

³⁰ BALTHASAR, *Theo-drama 4*, 356.

³¹ Sajnos Balthasar nem tárgyalja részletesen a Szentlélek és Jézus emberi lelkének a kapcsolatát, épp ezért szükségessé válik beszélni róla.

³² BALTHASAR, H. U. von, *Exploration in Theology III: Creator Spirit*, San Francisco 1993, 121.

romságos kiárasztásában elérte végérvényes és visszavonhatatlan jelentőségét. Üdvtörténetileg, az emberek szívébe kiáradt Lélek mindig Jézus Krisztus Lelke marad, aki sohasem választható el az ő valóságos emberiségétől.

„A Fiú... éppen ott válik a legteljesebb mértékben áttetszővé és közvetítővé/közbenjáróvá Isten felé, ahol semmi más, mint egy emberi létező, aki a halál sötétségébe süllyed: az Atya végső akarata egybeesik a Fiú végső engedelmségével, és a Szentléleknek és saját haldokló lelkének az együttes visszalehelése lehetővé teszi, hogy a Fiú embersége végérvényesen felvétessen a Szentlélek Atyától és Fiútól való aktív lehelésének egyetlen princípiumába.”³³

A Jézus missziója végén kilhelt, és az Atya kezeibe átadott Szentlélek, az Atyától és a megdicsőült Fiútól a hívők szívébe kiáradva is ugyanaz a Lélek, aki ott állt Jézus küldetésben-levő életének a kezdetén. Balthasar hangsúlyozza itt Krisztus emberségének örökre szóló jelentőségét. Eközben azonban azzal az érdekes elmélettel áll elő, hogy a Fiú megtestesülésében a Boldogságos Szűz Mária megárménykolásán keresztül megvalósított egyedülálló szerepénél fogva a Szentlélek különleges módon működik közre. A Szűz megárménykolása ugyanis, a Fiú megtestesülésével analóg speciális benső kontaktust jelent a Lélek számára az emberi nemmel, illetve az emberi tapasztalással. A Lélek bizonyos értelemben „megtapasztalja” itt az Istennel szembeni emberi szabadság különféle lehetséges dimenzióit, miáltal Jézus és Mária kíséretében az emberiség egyfajta kimerítő, „tapasztalati tudását” sajátítja el. Ez a tapasztalat még a bűn tapasztalatát is magában foglalja, ami abban a szenvedésben lepleződik le, aminek a Fiú aláveti magát. Szent Pál kijelentéseit is ezen a nyomon haladva értelmezi Balthasar: aki a hívők szívében „kiáltja: »Abba, Atya«” (Gal 4,6), és aki „gyöngeségünkben segítségünkre siet” a helyes imádságban, és „közben jár értünk, szavakba nem önthető sóhajtozásokkal” (Róm 8,26). Balthasar szerint ugyanis a Lélek azért teheti meg mindezt, mert egyrészt belülről ismeri, ami az ember szívében van (Róm 8,27), másrészt viszont *felülről* tudja, ami az emberi szíveket vizsgáló Atya akarata.³⁴

„Azonban mégha a Fiú (és anyja) kíséretéből fakadóan birtokában van is már a Lélek az »emberi létezés« tapasztalatának, egy ettől

---

³³ BALTHASAR, *Creator Spirit*, 122.

³⁴ Vö. BALTHASAR, *Creator Spirit*, 122, vö. BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 512.

*eléggé különböző és új módon, de még egyszer birtokolni fogja azt azon keresztül, ahogy a haldokló Fiú kezdi majd kilehelni őt... ebben a második »tapasztalatban« – amiben a Lélek a haldokló Fiú által visszalelelődik az Atyához –, a Lélek mindig a végső pontból indul ki azért, hogy Isten atyai és fiúi szeretetét abban is megtalálhassa, ami a legistentele- nebb; és azért is, hogy az Istentől való (a tapasztalás értelmében „örök”) elhagyatottságban megtapasztalja annak a felfoghatatlan mély- ségű kölcsönös szeretetnek az igazi mélységét, amit a Fiú az Atya részé- ről tapasztal.*³⁵

2. A szombat, mely az emberért van

„Az ember Jézus ilyenén elszakítottága nemcsak az alvilágot (Seol), hanem azt a szentháromságos relációt is leleplezi, aminek megfelelően a Fiú egész valósága szerint az Atyától bukkan elő.”³⁶

Idáig megfigyelhettük, hogy Jézus istenképű küldetésben-levő életének paradox módon éppen az Istent elvesztő halál volt a vég-, illetve a célpontja. Lényegbe vágó itt az Atyától való elhagyatottság jelentősége Balthasar szerint, mivel Isten szeretetének igazi voltát, és a világ bűnének valóságát is abban láthatjuk meg. Az értünk vállalt halál üdvö- zítő jelentőségének éppen Jézus kereszten megélt „isten-nélküliség” tapasztalata a nyitja. Jézus részéről a halál messze több mint az emberi- séggel szolidáris halálos sors pusztá felöltése, de több a szokásos emberi félelmek és szenvedések halálban való megsokszorozásánál is. Jézus kereszten végbement Atyától való elhagyatottsága és halála a minden bűnös férfi és nő megérdemelt halálának megfelelő eszkatológikus ítélet felöltését, és így a világ összes bűnének a hordozását is jelenti ugyanab- ban az időben.³⁷

Láthattuk, hogy szerzőnk szerint hogyan tette a Szentlélek lehe- tővé ezt az abszolút kiüresítést és teljes önátadást annak érdekében, hogy a bűnnel szemben Jézus valóban hordozhassa Isten ítéletének terhét. Először szubjektíve hagyta eltűnni az Atyát az ő Szentlélek által közvetít- tett objektív akarata mögött, hogy a Fiú egész élete és halála az ő szerető engedelmisségében végrehajtott önátadására koncentrálódjon, aztán

---

³⁵ BALTHASAR, *Creator Spirit*, 123-124.

³⁶ Lásd alább.

³⁷ BALTHASAR, H. U. von, *TeoDrammatica 5: L'Ultimo atto*, Milano 1995, 281.

pedig megerősítette a megtestesült Fiút a tőle kívánt teljes, szerető önátadás végrehajtására. Jézus Lelkének átadása a kereszten azt jelzi, hogy Jézus küldetésben-levő élete itt végződik, illetve teljeseedik be. S csak akkor válik lehetővé a Lélek minden ember szívébe való kiáradása, amikor a Megváltó átadatik a kereszten.

Jézus halála Isten szeretetének a győzelme, vagyis mindvégig kítartó szeretet (Jn 13,1), túlmegy a bűnön és a bűn okozta halálon. Halálát, mint olyat, egyedül csak a feltámadással és a Lélek kereszten való kilehelésével, illetve a Léleknek az egyházra való kiárasztásával és a világ pünkösdi megvilágosodásával együtt lehet elgondolni.³⁸ Az örök élet „forrása”, ami elnyelte a halált nem más, mint a kereszten átadott Szentlélek. Nagypéntek és húsvétvasárnap között viszont a nagyszombat üressége terül el.

A *mysterium paschale*-t a kereszt és a feltámadás³⁹ lényegi egységében értelmezni? – A kortárs teológusok⁴⁰ között egyedülálló megoldás a Balthasaré, aki paradox módon épp a nagyszombati homályból akar fényt vetni a húsvét misztériumára. Időt és figyelmet kell szánnunk e titok vizsgálatára, amennyiben bízni tudunk abban, hogy Isten tettei, a bennük cselekvő isteni bölcsesség művei, amelyek éppen ezért egymást is leginkább hivatottak kinyilvánítani.

Isten világba küldött Igéje az isten-nélküli halál teljes csendjében küldetésének végéhez és abszolút céljához ér. Az Ige ürességének és csöndjének realitása nagyszombaton nyilvánult ki. A nagypéntek és húsvétvasárnap között álló nagyszombati misztérium Balthasar teológiájának központi részéhez tartozik, sőt a *Mysterium Paschale* lényegi egysége értelmezhetőségének szerinte éppen ez a kulcsa. De amennyiben igényt tart az Istenről szóló emberi beszéd jelentésre, annyiban szerzőnk szerint minden teológiának szembeülnie kell azzal a csenddel, amiben Isten saját Logosza is némává válik.⁴¹

A kereszthalál és a feltámadás lényegi egységét megtartva Balthasar tehát világos különbséget tesz Jézus kereszthalála és pokolra szállása között.⁴² Nagyszombat misztériumára szerinte nemcsak Jézus

---

³⁸ BALTHASAR, *Creator Spirit*, 123-124.

³⁹ BALTHASAR, H. U. von, *Cordula oder der Ernstfall*, Einsiedeln 1966, 39; vö. BALTHASAR, *Creator Spirit*, 158.

⁴⁰ Vö. HEINZ, H., *Der Gott des Je-mehr. Der christologische Ansatz Hans Urs von Balthasars*, (Dissertation), Bern-Frankfurt 1975, 83köv, 181köv.

⁴¹ BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 202.

⁴² A pokol fogalmáról, ami a „Seol” őszösvetségi realitásával összefüggő speciális kriszto-

halálos nyugalma jellemző, hanem az Istentől való elhagyatottság eszkatológikus és így időtlen világába való halál általi belépés is, ahol nincs többé semmi remény. Csak az egészében megtapasztalt, vagy Guardini szavaival élve „bejárt” istentelenség benső világából kiindulva tudja a Fiú teljesíteni az emberiség megmentésére kapott küldetését, ti. hogy visszavigye azt igazi otthonába: a szentháromságos örök szeretetbe.⁴³ Mialatt Balthasar tipikusan jánosi módon Jézus kereszten való felemelését mint az ő felmagasztalását értelmezi (Jn 3,14; 8,28; 12,32; 12,34), ugyanakkor a megtestesülés egyfajta nagyszombati felfüggesztéséről,⁴⁴ a „totális pokoli ön-elidegenítés tapasztalat” felfoghatatlan mélységének a megmutatkozásáról beszél, amit a „halál-hádész-Sátán” Isten uralmával semmilyen módon nem egyesíthető triádjának idegensége összegez, s aminek Isten a bűnös emberiség iránti szeretetéből fakadóan ellenáll, hogy ítéletével megtörje azok vasmarkú és csakis megnyomorító törvényének szorítását (vö. Jel 6,8).⁴⁵

„A pokol tapasztalatának totális ön-elidegenedettsége a megtestesült Krisztus engedelmisségének a ténykedése, ebben az engedelmisségben viszont az ő Atya felé való szabad szeretete működik. (...)

Ezzel szemben másodlagos az a patrisztikus (és antiariánus) kérdés: hogy az isteni Logosz milyen módon tart kapcsolatot az ember Jézus elkülönült részeivel, mint a hádészba egyedül leszálló [emberi] lelkével, amíg annak teste hátramarad a sírban. A halotti létmód állapota lényeges itt, és nem az „elkülönülés”; mivel a tényleges halotti létállapot valójában a Fiú totális odaadásának egy funkciója.

Felmerül azonban egy a határokkal kapcsolatos kérdés is: ha az ember a test és lélek általunk is ismert egységből álló élő, de halandó létező, és ha ez az ember a halálban megszűnik létezni, (bármilyen lesz is belőle a halál után), akkor elmondhatjuk: Jézus elment önátadása határáig (Jn 10,17). És az ő halottakkal együtt levő halotti létében az isteni Logosz mondhatni elszakított pozícióban, ill. helyzetben volt. Ezért találta meg ennek a halálnak a szélsőségeiben a Logosz az isteni helyzetnek

---

lógiai valóság lásd BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 141-165, különösen: 142, 150, 155köv; vö. BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 234; BALTHASAR, H. U. von, *Les grands textes sur le Christ*, Bruxelles 1991, (II/19: Enfer christologique), 170-171.

⁴³ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 410.

⁴⁴ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 412. Vö. ÓRIGENÉSZ, „Párbeszéd Héraclidész-szel”, in Vanyó, L. (szerk.), *Ókeresztény Írók* 14, Budapest 1997, 227. A Szellem=természet letétbe helyezése az Atyánál.

⁴⁵ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 410köv.

megfelelő adekvát kifejezést abban, hogy az Atya felé még a végső elidegenedettségek állapotában is mindenben elérhetőnek⁴⁶ hagyta magát. Az ember Jézus illetően elszakítottasága nemcsak az alvilágot (*Seol*), hanem azt a szentháromságos relációt is leleplezi, aminek megfelelően a Fiú egész valósága szerint az Atyától bukkan elő. A nagyszombat ilyenformán az inkarnáció egyfajta felfüggesztésének is tekinthető, aminek a következménye az Atya kezeibe adatik vissza, s amit az Atya megújít és végérvényesen meg erősít majd a húsvéti feltámasztáskor.⁴⁷

A nagyszombat jelentéstartalma láthatóan kiemeli Jézus halálának radikalitását. Ez az első dolog, amit hangsúlyoznunk kell. Jézus halála, vagyis a sír szolidaritása az összes megholttal, Isten mindig-nagyobb szeretetének a jele. Nemcsak a megváltás jóhírének hirdetését szolgáló valaki másnak a halálába való rövid, célzatos „utazásról” van itt szó. Balthasar szerint a nagyszombat értelmét két irányból közelíthetjük meg: egyrészt a Keresztrefeszített szolidaritása ez a megholtakkal, másrészt viszont az Isten által megvalósult kiengesztelődés meghirdetését jelenti a világ felé.⁴⁸ Hogyan értelmezi Balthasar ezt a két pontot?

Először is nagy mértékben bírál egy az egész elmúlt ezreden át húzódó teológiai hagyományt,⁴⁹ amely a *descensus ad infer(n)os*-ban, a feltámadt Úr dicsőséges (triumfális) megjelenését látta, miszerint az alászálló Krisztus már alászállásakor a megváltás jó hírért hirdeti a halottaknak. Balthasar ezzel szemben olyan módon szemléli ugyanezt, miszerint ennek a misztériumnak a lényege nem annyira egy ilyenfajta „aktivitás” Krisztus részéről, hanem inkább „csak” passzív, „halottakkal-levő-létet” jelent. Úgy gondolja, hogy egy olyan kifejezés, mint a *descensus*, ami „aktivitást” látszik jelezni, elvétí a dolog valódi lényegét.⁵⁰

---

⁴⁶ Balthasar ebben a nyitottságban látja nemcsak Jézus, de általa minden akár bűnben elidegenedett ember *reménységének* az alapját, amikor Adrienne von Speyr-t idézve vallja: „Hogyha a mi igazságunk az Istenhez tartozás, akkor ennek mindig nyitottnak kell maradnia Isten előtt.” Vö. BALTHASAR, H. U. von, *Dare we hope „That all men be saved”?* with a short discourse on hell, San Francisco 1988, 161. Vö. AMBAUM, J., „Remélhetjük-e, hogy a pokol üres?” (Vita Hans Urs von Balthasar nézetéről), in *Communio*, I (1991), 62köv.

⁴⁷ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 411köv.

⁴⁸ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 129-134; vö. BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 406, ahol egy harmadik szempontot is felsorol, a Sátán uralmának győzedelmes leigázását, a börtönök zárainak összetörését (vö. *ibid.*, 422.).

⁴⁹ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 411.

⁵⁰ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 129kk. Balthasar a bibliai tanúság „túl-értelmezéséről” beszél (133), ami annak a legkorábbi hagyományában, a feltámasztásról és mennybeemelkedésről még csak passzív értelemben beszél a Fiúval kapcsolatban, és

Ha az 1Pét 3,18-20 és a 4,6 útját követve Krisztus halottak közé való leszállását valaki a bűn okozta halál fölötti győzelem kihirdetésének látja, nem szükséges ezt úgy elképzelnie, mint a feltámadt Krisztus dicsőségesen győzedelmes küzdelmét. Balthasar szerint ugyanis Jézus nem mint győzedelmes harcos lép be a halottak „világába”, hanem úgy, mint aki a pokolba süllyed, meghal a világ bűnének súlya alatt.⁵¹ A Keresztrefeszített szolidaritása minden megholttal, bizonyára Isten minden bűn és halál feletti végső győzelmének a kihirdetése is, mivel ez mutatja meg Isten mindig-nagyobb szeretetét, ami még az „istentelenség” világában is isteni marad. A ténylegesen megvalósuló hatalom azonban nem egy aktív, diadalmas hódítónak, hanem a keresztnak az ereje, ami szerető, képviseleti közösségvállalást jelent az elbukott emberekkel. Ennek megfelelően Isten győzelmének hirdetését a halottak között Balthasar Jézus részéről nem annyira szubjektív aktivitásként értelmezi, hanem sokkal inkább mint a kereszten objektíve történtek továbbvitelét és ismertté tételét, amit ráadásul a Keresztrefeszítettnek a megváltatlan és Istentől elhagyott ember halálában való passzív közösségvállalása is tanúsít.⁵² Balthasar Aquinói Szt. Tamást követve egy arányos kapcsolatot tételez fel Krisztus hódítói lelke és sírban nyugvó teste között. Eszerint Krisztus halottak között lévő lelkének nem lehet nagyobb aktivitást tulajdonítani, mint amennyi élet sírban fekvő testének tulajdonítható.⁵³

Megint a szolidaritás már Iréneusznál megtalálható szótériológiai alapelve érvényesül: csak az lehet meggyógyított és megváltott, ami szenvedett. Ahogy a kereszten helyettesítőleg Jézus a legteljesebben elszenvetted a világ bűnét, úgy ezt követően szolidaritásában a pokolban lévő bűnösök Istentől való reménytelen elidegenedtségét, az isteni törvény vagyis a rend elutasításából származó teljes „káoszt” is meg kellett tapasztalnia, amiben úgy tűnik bármilyen rémséges dolog megtörténhet velünk. Másként nem járhatta volna be, és ezért nem is válthatta volna meg a bűnössé vált emberi egzisztencia minden dimenzióját.⁵⁴

Valamiképpen a halál tapasztalata is tartalmazhat objektív benső győzelmet, és ezáltal az ellenségesség erői fölötti diadalt, ugyanak-

---

csak az Atya az, aki „aktív”. Viszont nehézségei vannak Balthasarnak az 1Pét 3,18-20; és a 4,6 értelmezésével. Vö. BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 140köv.

⁵¹ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 157; BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 230.

⁵² BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 141.

⁵³ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 146.

⁵⁴ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 408.

kor egyáltalán nem szükséges, hogy ez a diadal szubjektíve is átérzett legyen: mert ez azonnyomban a szolidaritás alaptörvényének megszűnését jelentené. Ne feledkezzünk meg arról, hogy a halottak között – akár csak egy tömegsírban⁵⁵ – nincsen semmi élő kommunikáció. A szolidaritás itt csak annyit jelenthet: egynek lenni az egyedül lévők közül.⁵⁶

Holtakkal való szolidaritásában a Megváltó olyannyira meg akarja kímélni az embert a bűn miatti végső, „második” halál totális tapasztalatától,⁵⁷ hogy inkább maga szenved el azt helyettesítőleg mindnyájunkért. A halál minden emberi tapasztalatán túl ő az egyetlen, aki képes elszenvadni és el is szenvedni ennek a halálnak azt a lehetséges és teljes mélységét, amelyben többé már semmi remény nincsen.⁵⁸ A nagy-szombat egyedi jellegzetességét tehát Balthasar Nikolaus Cusanusszal együtt az Istentől elhagyott reménytelenekkel szolidáris krisztusi tehetlenségében látja.⁵⁹ Eszerint Krisztus odalent nem képes többé sem aktív ütközet megvívására a pokol hatalma ellen, sem szubjektív győzelem önjelentésére. Végső erőtlensége ehelyett éppen a halál reménytelenségének szemlélését jelenti, amit ténylegesen „megtapasztal”. Balthasar szerint nem egy benépesített pokol, vagy purgatórium dantei bejárása ez,⁶⁰ hanem magának a bűn úgynevezett második „káoszának” a tapasztalata, ami: „a »bűn« önmaga konstruálta »poklának« tiszta szubsztancialitása”.⁶¹

„Ehhez a tapasztalathoz nincs szükség másra, mint amit a pokolban lakókkal való tényleges szolidaritás már magában foglal, hogy nem ragyog rá a megváltás világossága: mivel minden megváltó világosság egyedül éppen azáltal jön, aki a végsőig szolidáris. És azért képes közölni is azt, mert lemondott róla másokért.”⁶²

A Megváltó velünk való szolidaritása a bűn miatti Istentől-való elhagyatottságot jelentő halálban, az ő Atyától való küldetésének végső következménye. A halálban-való-létezés ilyen szolidaritása valójában a teljes engedelmisségben lévő egzisztencia tökéletes kenózisát takar-

---

⁵⁵ A magyarzó példa tőlünk származik, s nem része az idézetnek.

⁵⁶ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 147. (Az itt közölt idézet az eredetiből való, a kontrasztokat jobban érvényesíteni akaró saját fordítás)

⁵⁷ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 410; vö. Jel 20,14

⁵⁸ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 150.

⁵⁹ BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 232.

⁶⁰ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 407-8.

⁶¹ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 155.

⁶² BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 154. (saját fordítás); vö. *Spirit and Institution*, 407.

ja.⁶³ Balthasar Assisi Szent Ferenctől veszi kölcsön a „halotti-enge-
delmesség” kifejezést ennek a leírására. Fontos szem előtt tartanunk,
amire korábban is utaltunk már, hogy ez a szituáció egyedül szenthárom-
ságos perspektívából értelmezhető korrekt módon. Az emberi szabadsá-
got, annak minden lehetséges következményével együtt teremtő Atya
azáltal hordozza teremtő tettének felelősségét, hogy szabadon előbb a
világba, majd pedig a világ bűne miatt az ítélet helyére küldi a Fiút.
Mindez azonban egyedül csak azért lehetséges, mert a Fiú örök vágya is
ugyanaz (Lk 12,50), vagyis hogy semmi más ne legyen, mint az Atya
küldötte s az ő kenotikus szeretetének tökéletes kifejezése. Ezzel együtt
ugyanígy elengedhetetlen az is, amit a Szentlélek képvisel, mivel a Lélek
az Atya és a Fiú örök üdvözítő akaratának objektív kifejezéseként, mint
az Atya és Fiú közti eltéphetetlen kötelék, még a pokol Istentől való
elhagyatottságában is a Fiúval, illetve a Fiú fölött marad.⁶⁴

Balthasar több helyen nyomatékosítja, hogy a Szentlélek a saját
személyével bizonyítja azt a tényt, hogy az isteni szeretet ön-
magában mindig-nagyobb és mindig-újabb; nem azért, mintha valami
csekély ön-tökéletesedés akarna maradni, hanem mert az önátadásban
olyan végtelen teljesség és tökéletes odaadás valósul meg, amely éppen
mert végtelen, nem ismer határokat. A Szentlélek mint olyan, ökonómi-
ailag Isten arra vonatkozó képességének a személyes kifejezése is, hogy
szeretető szabad önátadásában anélkül is „ki tud lépni” önmagából, hogy
„elveszítene” vagy „elidegenítene” önmagát. Balthasar ilyen megfonto-
lásból a Fiú végső kenózisának szótériológiai jelentőségét a pokolra
szállításban az immanens Szentháromság kenotikus szeretetének szem-
pontjából, végsősoron mint annak kifejezését,⁶⁵ vagyis a Szentháromság
legbensőbb misztériumának lelepleződését értelmezi.⁶⁶ Isten nemcsak a
teremtett, véges világba képes belépni, hanem a világ bűnösségének
legnagyobb mélységébe is, „hogy megmentse, ami elveszett” (Mt 18,11;
Lk 19,10).

Annak a lehetőségnek a ténytörvényű bekövetkezése, hogy Isten a
világ életéért a bűn sötét hatalmának kezére adja a Fiát, és hogy ez az
átadás a keresztes elhagyatottsághoz és a pokolra való alászálláshoz ve-
zethet, csak a határtalan önátadás szentháromságon-belüli dimenziójának

---

⁶³ BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 229.

⁶⁴ Vö. BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 157.

⁶⁵ Vö. BALTHASAR, *Theo-drama* 4, 319-332.

⁶⁶ BALTHASAR, H. U. von, *Das Ganze im Fragment. Aspekte der Geschichtstheologie*,
Einsiedeln 1955, 236.

valóságossága alapján képzelhető el, vagyis az önmagát átadó Isten „erőtlenségében” is teremtő és átformáló erejének, a Léleknek a realitá-sában.⁶⁷

A nagyszombati misztérium szemszögéből azt figyelhetjük tehát meg, hogy a Fiú mellett álló Szentléleknek különleges szerepe van az egyetlen isteni szeretet sértettségének és önazonosságának megőrzésében, különösen annak a bűnnel való átalakító és megváltó jellegű azonosulásánál. Lelke által Isten az istentelenség világában is képes Isten maradni. A Szentlélek által lehet a Fiú egyszerre egy az ő örökké élő Atyjával és ugyanakkor az Istentől-való-elhagyatottság halálában a bűnös emberiséggel.

Nagyszombat üdvözítő jelentősége a keresztfá gyümölcsének lehorgonyzása a bűn okozta örök halál Istentől való elhagyatottságának szakadékában.⁶⁸ Csak az Istent elutasító, sötétségükben a bűnösökkel egyggyé lett Krisztus képes az Atyának adott szabad és engedelmes „Igen”-je által felölelni és hordozni az emberiség összes ellenkezésének súlyát, és ezáltal legyőzni annak az ebből fakadó elidegenedését úgy, hogy eközben még az emberi szabadságot is tiszteletben tartsa.⁶⁹ Balthasar kifejti, hogy mivel Isten az emberi létezőknek valódi részesevé adott az ő saját isteni szabadságából, így azoknak valódi képessége van az ő visszautasítására is, ahogy az végül emberi szempontból meg is mutatkozott. Istennek azonban mindezeket végül mégsem kötelező figyelembe vennie. Rendkívül fontos azonban, hogy Isten nem az emberi szabadság semmibe vétele és lerohanása által teszi ezt meg, hanem azért, hogy bár az ember bizonyos értelemben szabadon eldöntötte az ő „elutasítását”, ő viszont ezt az elutasítást utasítja vissza.⁷⁰ Szabatosan fogalmazva azt mondhatjuk, hogy Isten nem köteles magára öltetni az ember által ok nélkül elutasításra méltó rútsággal megfestett Istenképet, azaz nem kötelező ellenségünké változnia, hanem jogában áll – és ezzel senki más jogát nem sérti – ugyanannak maradni, aki mindig is volt.

Krisztus leszállása a pokolba azt jelenti, hogy nincs többé istennélküli hely. A végső halálba való leszállás ez, amibe Jézus a kereszten való teljes lemeztelenítése után süllyedt. Szeretetéből fakadóan most ő

---

⁶⁷ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 36; vö. a Barth-i idézettel, in BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 215. (Vö. BARTH, K., *Church Dogmatics* IV/1, Edinburg 1956, 185kk.)

⁶⁸ BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 421-22.

⁶⁹ BALTHASAR, *Theo-drama* 4, 349.

⁷⁰ BALTHASAR, *Klarstellungen*, 53-55.

egyszerűen a halottakkal van, és pontosan ez az a tett, ami lerombolja a bűnösök által választott Istentől-való-elhagyatottság nyomorúságos falait. A bűnös, aki bűnében abszolút egyedül, Isten nélkül akar élni, és így Istentől-való-elhagyatottságra kárhozza magát, úgy találja, hogy Isten még oda is elkíséri őt – örökre. Mintha Ágoston látszólagos pesszimizmusa is igazi optimizmusba fordulhatna ezen a ponton. Ha ugyanis nem az ember tehetetlenségét és rosszra való hajlamát nézzük elsősorban, hanem mindennek előtt ezt a mindvégig hűséges és még a létezés legsötétebb bugyraiban is szabadítóan jelen lenni tudó Isteni szeretetet, aki a legmélyebb sötétség bensejében is képes szabadító világosságot támasztani, akkor a valódi örömhír felszabadító lélegzetével örvendezhetünk annak, hogy Isten kegyelme mindig-nagyobb és örökké megelőz minket.⁷¹ Zárjuk be fejtegetésünket egy feltűnést keltő balthasari szöveggel:

„A zsoltaárvers: »Ha az alvilágban tanyáznék, ott is jelen vagy« (139,8) így egy teljesen új értelmet kap, és még az »Isten halott« csatakiáltás – az Istennel leszámoló bűnös önrendelkező diktátuma – is új értelmet nyer, amit Isten maga hozott létre.

Isten tiszteletben tartja a teremtményi szabadságot, sőt a szenvedés végénél megelőzi, és újra alá is bástyázza azt... Csak a minden általa teremtett szabadságnak szeretetet ajándékozni akaró „abszolút gyengeség” teheti Istent a minden szolidaritást visszautasítottakkal való benső szolidaritásában minden tömlőc feltörőjévé, és minden szorítás meglazítójává. Mors et vita duello...”⁷²

3. „Legyőzte halállal a halált!”

„Csak a kereszt fedheti fel, hogy mi volt Jézus élete valójában; viszont csak a feltámadás mutathatja meg, hogy mi a kereszt jelentése.”⁷³

Láttuk, hogy mindaz, ami Jézus kereszthalálában történt milyen értelemben vég- és célpontja, illetve kulcsa az Atyától szeretetből a világba küldött Fiú küldetésben levő egész élete jelentésének. Őt adta oda, hogy az embereket megszabadítsa a bűn miatti Istentől való elhagyatottságának állapotától. A Fiú szabad engedelmisségében a kereszt – még a pokolba való alászállásban is – Isten önátadó szeretetének győ-

---

⁷¹ Vö. HILBERATH, B. J., „Kegyelemtan”, in *A Dogmatika kézikönyve II.*, 15.

⁷² BALTHASAR, *Spirit and Institution*, 422.

⁷³ Lásd alább.

zelme a bűn engedetlensége és a bűn miatti örök halál felett. A Fiú nagypénteki és nagyszombati semmit vissza nem tartó kenózisának változatlan hűsége Isten tetteinek az önmagához való tökéletes hűségét fejezi ki: hogy tudniillik Isten, már önmagában is, önátadó szeretet. Mindez a világnak a feltámadáson keresztül nyilvánult ki. Mondhatjuk, hogy Pál beszámolója nemcsak a legkorábbi, de a legegységesebb tanúbizonyossága is az Újszövetség egészének, amikor azt mondja, hogy a keresztény hit értelme az Úr feltámadásán áll vagy bukik. Jézus „bűneinkért” vállalt „Írások szerinti” halálának (1Kor 15,3) és eltemetésének kizárólag a feltámadás által van értelme és megmentő jelentősége.⁷⁴

„Csak a kereszt fedheti fel, hogy mi volt Jézus élete valójában; viszont csak a feltámadás mutathatja meg, hogy mi a kereszt jelentése – ti. a kozmosz megváltása. Pontosan az abszolút dicstelenség, a kereszt »átka« (Gal 3,13) és a »bűnök foglalata« (2Kor 5,21) az az előfeltétel, ami lehetővé teszi, hogy a feltámadásban szerzett mindenható szintézis, tiszta isteni dicsőség lehessen. Ugyanakkor az evangéliumnak és a hitnek... és így a keresztény életnek is ez a szintézis a központi, sőt kizárólagos tartalma.”⁷⁵

---

⁷⁴ BALTHASAR, *Mysterium Paschale*, 167, 178kk.

⁷⁵ BALTHASAR, *The Glory of the Lord* 7, 363.

